

*О. А. Сергієнко, канд. екон. наук, доц., О. С. Сагайдачна, магістр,
Харківський національний економічний університет*

МОДЕЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Діяльність комерційних банків в Україні дуже тісно пов'язана зі змінами оточуючого середовища: економічного, законодавчого, політичного та ін., які останнім часом все динамічніше змінюються та розвиваються. В таких умовах для всебічного дослідження і адекватного управління економічною безпекою комерційного банку існує необхідність використання модельного базису та інформаційних технологій, сучасних високоефективних інструментальних засобів і економіко-математичних методів. В роботі пропонується комплекс моделей управління економічною безпекою комерційних банків на основі дослідження характеру динамічних процесів індикаторів економічної безпеки, що містить систему взаємопов'язаних модулів.

Модуль 1 – формування інформаційно-аналітичного простору дослідження економічної безпеки комерційного банку. Результатом реалізації є репрезентативна система індикаторів діяльності комерційного банку та його конкурентного середовища на основі використання методів експертного аналізу та інтегрального оцінювання.

Модуль 2 – просторово-динамічне моделювання економічної безпеки. Результатом реалізації є загальна кількісна оцінка рівня надійності (ЕБ) на основі методів рейтингового оцінювання, групування комерційних банків методами кластерного аналізу за рівнем безпеки та виділення репрезентантів відповідних груп. Так, в ході дослідження отримано наступні кластери станів та їх типопредставники: група з високим рівнем надійності (ЕБ) – “Правекс-банк”, група з прийнятним рівнем надійності (ЕБ) – “Український професійний банк” (“УПБ”), група з задовільним рівнем надійності (ЕБ) – банк “Демарк”, група з низьким рівнем надійності (ЕБ) – “Енергобанк”.

Модуль 3 – моделювання індикаторів економічної безпеки комерційних банків. Результат – моделі довгострокової взаємодії (коінтеграції) та нелінійні моделі катастроф досліджуваних індикаторів.

Модуль 4 – моделі управління економічною безпекою. Результат – моделі кубу ситуацій для вибору стратегії і реалізації сценаріїв управління економічною безпекою комерційного банку.

Дослідження характеру поведінки показників ефективності діяльності комерційних банків як індикаторів економічної безпеки є ключовим завданням стратегічного управління підрозділу безпеки комерційного банку. Виявлення характеру взаємодії індикаторів діяльності комерційного банку дозволить підвищити якість прийняття ефективних рішень для успішного функціонування та розвитку в майбутньому. Тому для адекватного управління економічною безпекою комерційного банку потрібно

вдосконалення інструментальних засобів дослідження. В роботі побудовані моделі коінтеграції (ЕСМ) та теорії катастроф дослідження індикаторів.

Моделі коінтеграції (довгострокової взаємодії) основних показників ефективності діяльності банків з різним рівнем економічної безпеки дозволяють оцінити силу їх взаємодії та порівняти характер динаміки між представниками кожної окремої групи за визначеним рівнем надійності (ЕБ). Побудовані ЕСМ-моделі є ефективним інструментом дослідження динаміки індикаторів економічної безпеки КБ, оскільки дозволяють виявити і прогнозувати нелінійні процеси за локальними складовими та загальним станом безпеки, характер їх перебігу і взаємозв'язок траєкторій поведінки системи, що є основою для формування стратегій та заходів управління економічною безпекою для різних часових горизонтів.

На основі аналізу характеру та взаємозв'язку траєкторій поведінки індикаторів економічної безпеки кожного з репрезентантів досліджуваних груп комерційних банків виявлено наявну нестабільність та вибуховий характер поведінки, що в перспективі може бути причиною зниження рівня економічної безпеки та потребує виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків та формування відповідних заходів управління.

Оскільки динаміка поведінки індикаторів економічної безпеки комерційного банку має нелінійний характер, якому притаманні кризові та шоківі стани необхідно застосування сучасного інструментарію оцінки та аналізу даних явищ. Для удосконалення методології дослідження нелінійної динаміки взаємозв'язку індикаторів економічної безпеки в роботі пропонується використання інструментарію методів нелінійної динаміки – теорії катастроф.

Побудовані моделі нелінійної динаміки взаємозв'язку показників економічної безпеки на основі теорії катастроф дозволяють зробити наступні висновки:

- для банку – представника групи з низьким рівнем надійності (ЕБ) наявність для кожного другого періоду за 2011 рік станів близьких до катастрофи, що характеризує наближення до катастрофічного стрибка;
- для банку – представника групи з задовільним рівнем надійності (ЕБ) відсутність вірогідних катастрофічних переходів (кризових ситуацій);
- для банку – представника групи з прийнятним рівнем надійності (ЕБ) досліджувана система індикаторів діяльності банку є достатньо стабільною, що не передбачає ймовірність настання кризових ситуацій;
- для банку – представника групи з високим рівнем надійності (ЕБ) наявність точок біфуркації наприкінці 2011 року свідчить про високу вірогідність наближення катастрофічного стрибка.

Таким чином, побудовані моделі дослідження динаміки індикаторів економічної безпеки комерційних банків є ефективним інструментом при формуванні стратегічних альтернатив управління економічною безпекою, що дозволяє визначити стратегію діяльності та тактичні заходи щодо її реалізації.